

“MAHALLA VA OILA” ILMIY-TADQIQOT INSTITUTI

IJTIMOIIY BOSHQARUV

e l e k t r o n   i l m i y   j u r n a l

1/2022

Jurnalga Toshkent shahar Matbuot va axborot boshqarmasi tomonidan 2021-yil 17-iyundagi 1190-sonli “Ommaviy axborot vositasi davlat ro‘yxatidan o‘tkazilganligi to‘g‘risida guvohnoma” berilgan.

Jurnal mahalla va oila institutlarini mustahkamlash hamda gender tengligiga oid barcha ijtimoiy masalalar sohasida fanlararo fundamental, ilmiy-amaliy tadqiqotlar va innovatsion g‘oyalarni tatbiq etishga ixtisoslashgan nashrdir.

ISSN 9874-4126

TOSHKENT

TAHRIR HAY'ATI RAISI:

EGAMBERDIYEVA Nodira Melibayevna (Bosh muharrir) – *pedagogika fanlari doktori, professor.*

TAHRIR HAY'ATI A'ZOLARI:

NARBAYEVA Tanzila Kamalovna – *sotsiologiya fanlari doktori, professor.*

MUSURMANOVA Aynisa Musurmanovna (Bosh muharrir o'rinbosari) – *pedagogika fanlari doktori, professor.*

ABDURAMANOV Xamid Xudaybergenovich – *iqtisodiyot fanlari doktori, professor.*

BEGIMQULOV Uzoqboy Shoimqulovich – *pedagogika fanlari doktori, professor.*

FARFIYEV Bahromjon Atxamdjanovich – *sotsiologiya fanlari doktori, dotsent.*

ISHQUVATOV Valiqul Turdiyevich – *tarix fanlari doktori, professor.*

KARAMYAN Marietta Xachaturovna – *psixologiya fanlari doktori, professor.*

MUSLIMOV Narzulla Alikhanovich – *pedagogika fanlari doktori, professor.*

NURMATOVA Mukarram Axmedovna – *falsafa fanlari doktori, professor.*

NARMATOV Nuriddin Soatmuradovich – *yuridik fanlari doktori, professor.*

RAHMANQULOVA Nilufar Xodji-Akbarovna – *yuridik fanlari doktori, dotsent.*

SAYDIVALIYEVA Xurshida Xodjiakbarovna – *yuridik fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).*

SODIQOVA Shohida Markhobayevna – *sotsiologiya fanlari doktori, professor.*

ZOHIDOV Azamatjon A'zamovich – *iqtisodiyot fanlari doktori, professor.*

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ:

Эгамбердиева Нодира Мелибаевна (Главный редактор) – *доктор педагогических наук, профессор.*

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ:

Нарбаева Танзила Камаловна – *доктор социологических наук, профессор.*

Мусурманова Айниса Мусурмановна (Заместитель главного редактора) – *доктор педагогических наук, профессор.*

Абдураманов Хамид Худайбергеневич – *доктор экономических наук, профессор.*

Бегимкулов Узокбой Шоимкулович – *доктор педагогических наук, профессор.*

Фарфиев Бахромжон Аткамджанович – *доктор социологических наук, доцент.*

Ишкuvatov Валикул Турдыевич – *доктор исторических наук, профессор.*

Карамян Мариэтта Хачатуровна – *доктор психологических наук, профессор.*

Муслимов Нарзулла Алиханович – *доктор педагогических наук, профессор.*

Нурматова Мукаррам Ахмедовна – *доктор философских наук, профессор.*

Нарматов Нуриддин Соатмурадович – *доктор юридических наук, профессор.*

Рахманкулова Нилуфар Ходжи-Акбаровна – *доктор юридических наук, доцент.*

Сайдивалиева Хуршида Ходжиакбаровна – *доктор философии юридических наук (PhD).*

Содикова Шохиди Мархобаевна – *доктор социологических наук, профессор.*

Зокидов Азаматджон Азамович – *доктор экономических наук, профессор.*

THE CHAIRMAN OF THE EDITORIAL BOARD:

Egamberdiyeva Nodira Melibayevna (Editor-in-Chief) – *Doctor of Pedagogical Sciences, Professor.*

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD:

Narbayeva Tanzila Kamalovna – *Doctor of Sociological sciences, Professor.*

Musurmanova Aynisa Musurmanovna (Deputy Editor-in-Chief) – *Doctor of Pedagogical Sciences, Professor.*

Abduramanov Khamid Khudaybergenovich – *Doctor of Economic Sciences, Professor.*

Begimkulov Uzokhboy Shoimkhulovich – *Doctor of Pedagogical Sciences, Professor.*

Farfiyev Bakhromjon Atkhamdjanovich – *Doctor of Sociological Sciences, Associate Professor.*

Ishkuvatov Valikhul Turdiyevich – *Doctor of Historical Sciences, Professor.*

Karamyan Marietta Khachaturovna – *Doctor of Psychological Sciences, Professor.*

Muslimov Narzulla Alikhanovich – *Doctor of Pedagogical Sciences, Professor.*

Nurmatova Mukharram Akhmedovna – *Doctor of Philosophical Sciences, Professor.*

Narmatov Nuriddin Soatmuradovich – *Doctor of Law Sciences, Professor.*

Rakhmankulova Nilufar Khodji-Akbarovna – *Doctor of Law Sciences, Assistant Professor.*

Saydivaliyeva Khurshida Khodjiakbarovna – *Doctor of Philosophy in Law (PhD).*

Sodikova Shokhida Markhobayevna – *Doctor of Sociological Sciences, Professor.*

Zokhidov Azamatjon Azamovich – *Doctor of Economic Sciences, Professor.*

MAHALLA VA MENEJMENT

Egamberdiyeva N.M., Xonturayev B. Ta'lim va ilm-fan sohalarida xotin-qizlar rolini yanada oshirish bo'yicha ilg'or xorijiy tajriba	4
Abduramanov X., Zokirov Sh. Xotin-qizlar o'rtasida tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish va ularni qo'llab-quvvatlash bo'yicha xorij tajribasi	15
Xoliqova M. Ijtimoiy boshqaruv kontekstida rahbarning korporativ kompetensiyalar matritsasi	29
Norqulov H.D., Jumanov Sh.S. Fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari tomonidan jamoatchilik nazoratini amalga oshirish shakllari	40
Sodiqov F.F. Janubiy Koreya Respublikasida mahalliy hokimiyat boshqaruvi	55

OILA VA JAMIYAT

Yulchiyeva D.X. Oilada barqaror muhitni ta'minlashda milliy hunarmandchilikning o'rni	61
Бабаджанова Н. Закономерности функционирования семьи как системы	71
Kholikulova Kh.Yu. Political transformations in Uzbekistan in the field of social protection of disabled people	81
Mambetjanov Q.Q., Ibragimov L.Z. Xotin-qizlarning iqtisodiy faolligini oshirish mexanizmlari	90
Arabov N.U., Nasimov D.A. Xotin-qizlar kompetensiyasini shakllantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish	98

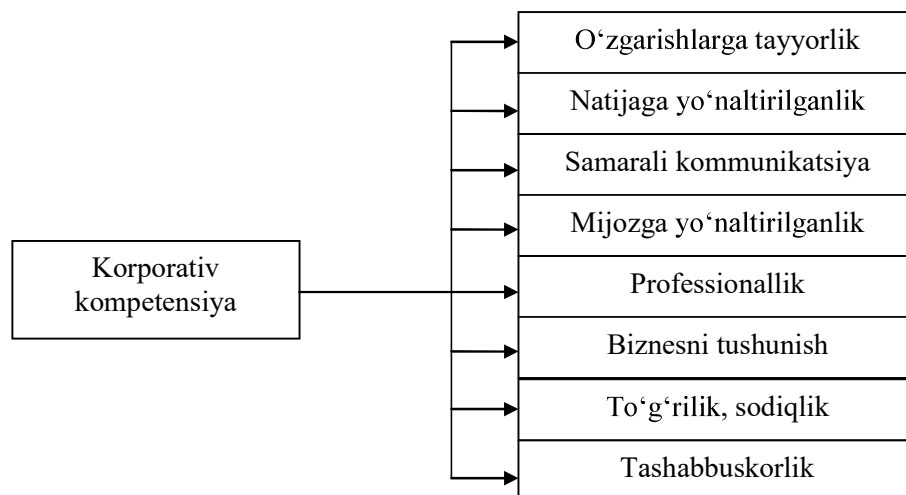
XOTIN-QIZLAR HUQUQLARI VA GENDER TENGLIGI

Bayjonov F.B. Gender madaniyat tushunchasini ijtimoiy hodisa sifatida o'ziga xos xususiyatlarini o'rganish	104
---	-----

IJTIMOY PSIXOLOGIYA

Nurmatov A.N. Psychological impact of professional identification of medical staff on the spiritual and moral environment of the family and community	108
Narmetova Y.K. Sog'liqni saqlash tizimida psixologik xizmatni tashkil etishning ijtimoiy-psixologik asoslari	117
Avezova D.G. Autizm sindromli bolalarda kognitiv jarayonlar buzilishlarining psixologik omillari	126

Zamonaviy ishbilarmonlik muhiti, bozorlardagi raqobatning talabchanligi ish beruvchilarni o'zlarining xodimlariga nisbatan talabni kuchaytirishni taqozo etadi, xodimlarni baholashda ustuvorlikni o'zgartiradi. Kompetensiya muvaffaqiyatli faoliyat uchun zarur tavsiflar to'plami sifatida aniqlanadi. Bu chizma bo'yicha har bir kompetensiya kasbiy bilimlar, ko'nikmalar, ko'rsatmalar va yo'nalishlar birikishini o'zida namoyon etadi.

Kompetensiyalar hamma uchun korporativ majburiyatlar va aniq lavozimlardagi kompetensiyalar uchun maxsus bo'lganlarni qamrab oladi.

2-rasm. Xotin-qizlarning intellektual salohiyatini oshirish maqsadida korporativ kompetensiyalar³

Kompetensiyalar hamma uchun korporativ majburiyatlar va aniq lavozimlardagi kompetensiyalar uchun maxsus bo'lganlarni qamrab oladi. Korxonalarda xotin-qizlar faoliyati samaradorligini oshirish va uni boshqarish tizimini modernizatsiyalashga kompetentli yondashuv xodimlarning shaxsiy va kasbiy sifati, ularning mehnat natijalari to'g'risida to'liq va obyektiv axborotlar olishni nazarda tutuvchi samarali yangi ijtimoiy texnologiya sifatida yuzaga keladi hamda jamoada ijobiy ijtimoiy-psixologik mikroiklimda tashkiliy qarorlarni qabul qilish jarayoniga ishchi-xodimlarni jalb qilishni ta'minlaydi.

Xulosa va takliflar. Yuqorida keltirilgan holatlardan kelib chiqib, xotin-qizlar kompetensiyasini oshirish uchun quyidagi xulosaga kelindi:

1. Xotin-qizlarning kompetentligi modelini realizatsiya qilishdan olingan samara quyidagilardan iborat: bunda aniq axborotlarning mavjudligi shundaki, xotin-qizlar mehnatidan qanchalik darajada samarali foydalanilyapti va ularning resurslari sifati qay darajada; xotin-qizlarning intellektual salohiyati va mehnat natijalarini baholash mezonlarini

³ Muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

aniqlash; zaruriy ish faoliyati ko'rsatkichlariga erishishda xotin-qizlarga xalaqit beradigan muammolar va qiyinchiliklarni aniqlash; xotin-qizlarni o'qitish, malakasini oshirish va rivojlanishining asosiy yo'nalishlarini loyihalashtirish; xotin-qizlarning intellektual salohiyati darajasini oshirish orqali mehnat unumdorligi va sifatning oshishi.

2. Intellektual mehnat ko'p jihatdan ijodkorlik xarakteriga ega. Zamonaviy ishlab chiqarishning barcha sohalarida intellektual mehnat muhim ahamiyat kasb etadi. Intellektual mehnat funksiyalarini bajarish uchun xodimdan qobiliyat, ma'lum bir darajadagi intellekt, yuqori darajadagi kasbiy va umumiy bilimlar talab etiladi.

3. Mehnatni intellektuallashtirish natijasida o'zgarayotgan mehnat munosabatlari ish bilan bandlik munosabatlariga ham o'z ta'sirini o'tkazmoqda. Mehnatni intellektuallashtirish asosida ayollarning ish bilan bandligini oshirish jarayolari bilan bog'liq tadqiqotlar hozirgi kunda dolzarb hisoblanib, iqtisodchi olimlar tomonidan yetarlicha o'rganilmagan. Ish bilan bandlikning yangi turlari intellektual faoliyatning kuchayishi bilan xarakterlanmoqda. Shu sababli o'z yechimini kutayotgan yangi muammolar tadqiqotlarda yangicha metodologik yechimlarni talab qilmoqda.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. *Abdurahmonov Q.X. Mehnat iqtisodiyoti: nazariya va amaliyot / Darslik. Qayta ishlangan va to'ldirilgan 3-nashri. – Toshkent: O'zFA "FAN" nashriyot davlat korxonasi, 2019. – 592 b.*
2. *Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег / Дж. М. Кейнс. – Москва: Гелиос, 1999. – С.112.*
3. *Костин Л. А., Зуцина Г. М., Султанова Р. М. Рынок труда и теория занятости. – Москва, 1997.*
4. *Mirziyoyev Sh. Yangi O'zbekiston demokratik o'zgarishlar, keng imkoniyatlar va amaliy ishlar tamlakatiga aylanmoqda // O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning "Yangi O'zbekiston" gazetasiga bergan intervyusi. 17.08.2021*
5. *Руднева Л.Н. Формирование и регулирование инфраструктуры рынка труда. – Екатеринбург, 2006. – 321 с.*
6. *Xolmo'minov Sh.R. Qishloq mehnat bozorining shakllanishi va rivojlanishi hamda ularni modellashtirish. Monografiya. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2014. – 20 b.*
7. *Xolmo'minov Sh.R., Arabov N.U. Mehnat bozori infratuzilmasi. O'quv qo'llanma. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2016. – 332 b.*
8. *Xolmo'minov Sh.R., Xomitov K.Z., Arabov N.U., Bobonazarova J.X., Abduraxmanov X.X. Qishloq aholisini ish bilan ta'minlashning nazariy va amaliy asoslari. Monografiya. – Toshkent: "Innovatsion rivojlanish" nashriyot-matbaa uyi, 2018. – 160 b.*

Bayjonov Furqat Baxramovich,
*“Mahalla va oila” ilmiy-tadqiqot instituti
mustaqil izlanuvchisi*

GENDER MADANIYAT TUSHUNCHASINI IJTIMOYIY HODISA SIFATIDA O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARINI O‘RGANISH

Annotatsiya. *Maqolada keyingi yillarda gender madaniyat tushunchasining ijtimoiy hodisa sifatida o‘ziga xos xususiyatlarini o‘rganish bo‘yicha olib borilayotgan ulkan islohotlar hamda gender madaniyat yuzasidan ma‘lumotlar berilgan.*

Аннотация. *В статье представлена информация об основных реформах, проведенных в последние годы с целью изучения специфики концепции гендерной культуры как социальное явление, а также гендерной культуры.*

Annotation. *The article provides information on the main reforms that have been carried out in recent years in order to study the specifics of the concept of gender culture as a social phenomenon, as well as gender culture.*

Kalit so‘zlar: *gender, oila, xotin-qizlar, madaniyat, perseptiv, demokratik, qadriyat.*

Ключевые слова: *пол, семья, женщины, культура, восприимчивость, демократичность, ценность.*

Key words: *gender, family, women, culture, perceptive, democracy, value.*

Kirish. Ko‘p asrlar davomida jinslar o‘rtasida rollarni taqsimlashda tabiiy dominantlar so‘roq qilinmagan, ammo zamonaviy demokratik jamiyatning me‘yorlari va standartlari erkak va ayol o‘rtasidagi o‘zaro munosabatning asoslarini hamda hozirgi sharoitga mos keladigan boshqa jihatlarni izlash zarurligini belgilab beradi. “Jinslararo munosabatlar madaniyati” va “gender madaniyati” iboralari tobora ko‘proq paydo bo‘ladigan ilmiy tadqiqotlarning paydo bo‘lishiga olib keladi.

Maqsad va uni asoslash. Gender madaniyati – ta’limda hozirgi kun uchun yangilik emas. U har bir tarixiy davrda va har qanday jamiyatda mavjud. Ma’lumki, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 18-fevraldagi “Jamiyatda ijtimoiy-ma’naviy muhitni sog‘lamlashtirish, mahalla institutini

yanada qo'llab-quvvatlash hamda oila va xotin-qizlar bilan ishlash tizimini yangi darajaga olib chiqish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5938-sonli Farmoni [1] hamda dasturida institutga yuklatilgan asosiy vazifalarning ijrosini ta'minlash maqsadida, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 31-dekabrda "Oila institutini yanada rivojlantirish va yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi 820-sonli qarori [2] muammoning dolzarbligini belgilaydi. Hozirgi vaqtda uni mustaqil ilmiy kategoriya sifatida ajratish dolzarb vazifaga aylanib bormoqda. Shu sababli nazariy tahlil qilish uchun tegishli toifalar tizimini ko'rib chiqish muhimdir.

Gender madaniyat nima? N.I.Andreeva gender madaniyatiga quyidagi ta'rifni beradi:

Gender madaniyati – ma'lum bir jamiyatda faoliyat yuritadigan qarashlar, tamoyillar, xulq-atvor matritsalar va boshqalar tizimidir, bu jinsning ijtimoiy-madaniy jihatlarini (gender rollari, gender munosabatlari, gender stereotiplari, oila va nikohga munosabat va boshqalar) tashkil etadi). Nazariy jihatdan, gender madaniyatining "ideal modeli" – ma'lum bir jamiyatda faoliyat yuritadigan jinsning ijtimoiy-madaniy jihatlarini belgilaydigan g'oyalar, nazariyalar, me'yorlar va qoidalarning uyg'unligi.

"Madaniyat" tushunchasi, shubhasiz, mazmuni bo'yicha "gender madaniyati"dan ko'lamli jihatdan kengroq tushunchadir. "Madaniyat" atamasining o'ziga xos xilma-xil talqinlari va ta'riflari bo'lib, u xulq-atvorning har ikkala elementini va inson faoliyatining jihatlarini bildiradi, "farq" tamoyiliga muvofiq birlashtirilgan mutlaqo boshqa hodisalarni o'rganish va tavsiflashda undan foydalanish muqarrarligidan dalolat beradi. Ilmning turli sohalarida madaniyatning bir necha yuz ta'riflari shakllantirilgan bo'lib, unda mualliflar ushbu ijtimoiy hodisaning butun harakat doirasini qamrab olishga harakat qilishadi.

Pitirim Sorokin madaniyatga umumiy ma'noda "Ikki yoki undan ortiq kishining bir-biri bilan o'zaro aloqada bo'lishi yoki bir-biriga o'zlarining xatti-harakatlari bilan ta'sir qilishi, ongli yoki ongsiz faoliyat natijasida hosil bo'ladigan yoki o'zgartirilgan yig'indining bir turi" deb ta'rif beradi [3]. Bu talqin bizga madaniyatni uning genezisi va yakuniy natijasini mahsulot ko'rinishida ko'rib chiqishga imkon beradi.

Biz madaniyatni tarixan shakllangan maxsus ijtimoiy qadriyatlar tizimi, me'yorlar, bilimlar va xulq-atvor shakllari tizimi sifatida tushunamiz. Ular odamlarning birgalikda yashash farovonligini oshirishga, ularning o'zini o'zi anglashini ta'minlashga hamda shaxs va jamiyatning ijodiy salohiyatini ochishga qaratilgan. Madaniyatning eng muhim jihatlaridan biri – erkak va ayol o'rtasidagi ijtimoiy muloqot madaniyati. Bu hayotning barcha sohalariga gender komponentining kiritilishi hamda uning tirik odamlarning ko'payishi va rivojlanishidagi asosiy roli bilan bog'liq.

Ilmiy muammoning tavsifi va yechimlari. Jins lingvistik ildizlarga ega va dastlab grammatik jinsni ifodalash uchun ishlatilgan. Bugungi kunda gender erkak va ayol rollari, xulq-atvori, aqliy va hissiy xususiyatlaridagi farqlarning murakkab ijtimoiy-madaniy jarayoni sifatida talqin qilinadi [4]. Rossiyalik sotsiologlar E.Zdravomislova va A.Temkina nuqtayi nazaridan, gender – ta'lim, kasbiy faoliyat, hokimiyatga kirish, jinsiy aloqa, oilaviy rollar va reproduktiv xatti-harakatlarning individual imkoniyatlarini belgilaydigan ijtimoiy maqom [5]. Bir qator ta'riflarda biologik determinatsiya ustunlik qiladi, boshqalarda mohiyat ijtimoiy stereotiplarni o'zlashtirishgacha kamayadi. Shuning uchun

Ko'p asrlar davomida jinslar o'rtasida rollarni taqsimlashda tabiiy dominantlar so'roq qilinmagan, ammo zamonaviy demokratik jamiyatning me'yorlari va standartlari erkak va ayol o'rtasidagi o'zaro munosabatning asoslarini hamda hozirgi sharoitga mos keladigan boshqa jihatlarni izlash zarurligini belgilab beradi.

IJTIMOIY BOSHQARUV

СОЦИАЛЬНОЕ УПРАВЛЕНИЕ

SOCIAL MANAGEMENT

elektron ilmiy jurnal
электронный научный журнал
electronic scientific journal

1/2022

Jurnalga Toshkent shahar Matbuot va axborot boshqarmasi tomonidan 2021-yil 17-iyundagi 1190-sonli
“Ommaviy axborot vositasi davlat ro‘yxatidan o‘tkazilganligi to‘g‘risida guvoohnoma” berilgan.

*Jurnal mahalla va oila institutlarini mustahkamlash hamda gender tengligiga oid barcha ijtimoiy
masalalar sohasida fanlararo fundamental, ilmiy-amaliy tadqiqotlar va innovatsion g‘oyalarni
tatbiq etishga ixtisoslashgan nashrdir.*

Журналу выдано «Свидетельство о государственной регистрации средств массовой информации»
№ 1190 Управлением печати и информации города Ташкент от 17 июня 2021 года.

*Настоящий журнал – издание, специализирующееся на применении междисциплинарных,
фундаментальных научно-практических исследований и инновационных идей во всех социальных
вопросах, касающихся укрепления институтов махалли, семьи и гендерного равенства.*

The journal was issued «Certificate of state registration of mass media» No.1190 by the Press and
Information Department of Tashkent city dated June 17, 2021.

*This journal is a publication specializing in the application of interdisciplinary, fundamental scientific
and practical researches and innovative ideas in all social issues related to strengthening the institutions
of makhalla, family and gender equality.*

MUASSIS:

“Mahalla va oila” ilmiy-tadqiqot instituti

JURNAL TAHRIRIYATI:

Bosh muharrir: **Egamberdiyeva N.**

Bosh muharrir o‘rinbosari: **Musurmanova A.**

Mas’ul kotib: **Mavlonov B.**

Muharrirlar: **Yunusov U., Nomozova O‘.,
Razzakova N., Sobirova E.
Jabborov U.**

Sahifalovchi: **Umaraliyev Z.**

Dizaynerlar: **Abdullayev L., Sobirov F.**

Web dizayner: **Yakubov O., Alimova Z.**

Jurnaldagi materiallardan foydalanilganda mualliflik huquqini e‘tiborga olgan holda jurnalga havola berilishi shart.

Jurnalga kiritilgan maqola materialari mazmuni mualliflarning shaxsiy ilmiy-nazariy yondashuvi va qarashi sifatida talqin qilinadi.

1940

Nashriyot ro‘yxat raqami № 1043191. 24.09.2021-y.

Bosishga ruxsat etildi: 12.02.2022.

“Times New Roman” garniturasini. Qog‘oz bichimi: 60x84 1/16

Nashriyot bosma tabog‘i 7,8.

100000, Toshkent shahri, Mirzo Ulug‘bek tumani,

M.Ismoiliy ko‘chasi 1-G uy.

“SANBOOK EXCLUSIVE PRINT” XK bosmaxonasida chop etildi.

Toshkent, Yangiyo‘l tumani, 5-qurilish hududi, 9-uy.